MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN–HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA–KNOWLEDGE DATABASE

TARRÓSY, István

Kongói kontrasztok / Contrasts in Congo

Eredeti közlés /Original publication:
Afrika Tanulmányok, 2013, 7. évf., 1. szám, 19–28. old.
Elektronikus újraközlés/Electronic republication:
AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR – 000.002.932
Dátum/Date: 2018. június / June
filename: tarrosy_2013_KongoiKontrasztok
Ezt az információt közlésre előkészítette
/This information prepared for publication by:
B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd
Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document:
TARRÓSY, István: Kongói kontrasztok / Contrasts in Congo, *AHU MATT*, 2018, **pp. 1–13. old.**, No. 000.002.932, http://afrikatudastar.hu
Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:
Közkönyvtárakban / In public libraries
Kulcsszavak/Key words,
magyar Afrika-kutatás, tanulmányúton Kongó-Kinshasában, „Nyitott ajtók politikája" a külföldi működő tőkének, tett és pénz – pénz vs. tett?, ifjabb Kabilával vagy egy másik elnökkel lehet jobb?
African studies in Hungary, on a study tour in Congo-Kinshasa, "Open Doors Policy" for Foreign Working Capital, Make and Money – Money Vs. do you, younger Kabil or another president can be better?

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS, ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-

TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/ writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages
* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration
* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

KONGÓI KONTRASZTOK

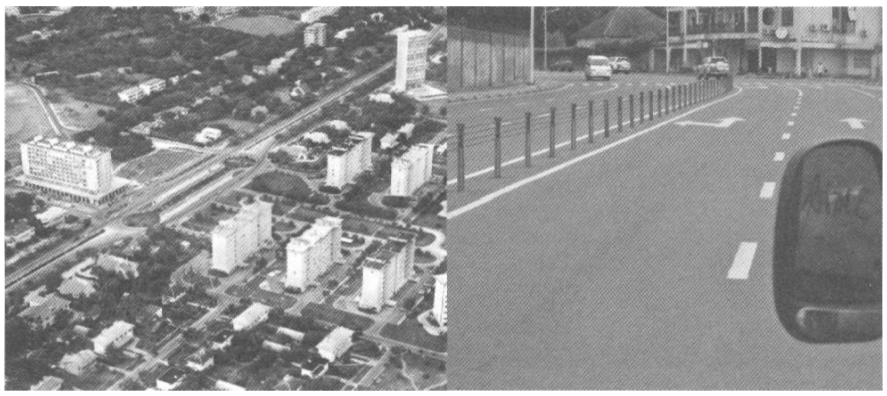
TARRÓSY, István*

Afrika Tanulmányok, 2013, 7. évf., 1. szám, 19–28. old.

A sok hasonlóság közepette, melyeket a szubszaharai nagyvárosokat járók érzékelhetnek, az első szembetűnő jellegzetesség Kinshasában az utak mentén magasra felhúzott kőkerítések sora, tetejükön éles üvegdarabokkal vagy szögesdróttal, védekezés gyanánt az esetleges betolakodókkal szemben. Nem szabad e sokkal bezártabb utcaképen meglepődnünk: az itt élők hosszú évtizedekig kemény diktatúrák, háborúk és fegyveres konfliktusok elszenvedői voltak, házaikat, saját (sok esetben egyetlen) tulajdonukat így próbálják megvédeni. Az úthálózat a Kongó-folyó déli partján elterülő nagyobb lélekszámú és kiterjedtebb fővárosában (ez Kinshasa, a Kongói Demokratikus Köztársaság fővárosa, míg a folyó másik partján Brazzaville, a Kongói Köztársaság fővárosa található) afrikai inerciarendszerben meglehetősen jó, egyfelől köszönhetően a volt belga gyarmatosítóknak, ma pedig nagyban a növekvő kínai szerepvállalásnak. Ez utóbbinak egyik legfrissebb megnyilvánulása éppen a Kinshasán keresztül húzott tekintélyt parancsoló *boulevard* (sugárút) felújítása, melyet a Cinq Chantiers (öt építkezés) elnevezésű stratégiai infrastruktúrafejlesztési program fázisaként 2010-ben adott át a forgalomnak a 2007-ben tender győztes kínai cég. E fő közúti közlekedési tengelyhez kapcsolódóan további rekonstrukciók és bővítések várhatóak az elkövetkező évek során.

A Mwana Mboka által jegyzett népszerű blog is kiemeli: a további, elsősorban kelet-nyugat irányú fejlesztések elengedhetetlenek a város (és térsége) közlekedésének javítása, illetve a program keretében tervezett további fázisok, kiegészítő bővítések, felújítások hasznosulása érdekében.

* A szerzőről/About the Author: PhD (politikatudomány), Afrika-kutató, egyetemi adjunktus, Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar/ Ph.D. in Political Science, Africanist, assistant professor University of Pécs, Faculty of Humanities, tarrosy.istvan@pte.hu

A Június 30. (a kongói függetlenség napja) sugárút 1963-ban és 2012-ben (forrás: www.delcampe.net és Tarrósy István)

„Nyitott ajtók politikája" a külföldi működő tőkének

A 2012. december közepén a kormányzat befektetés-ösztönzésért felelős szervénél, az ANAPI-nál (*Agence Nationale pour la Promotion des Investissements*) tett látogatásom során azon központi erőfeszítéseket firtattam, amelyek külföldi működő tőkét vonzhatnak be az országba. Tekintettel arra, hogy a világ e térsége a legkülönfélébb nyersanyagokban és ásványkincsekben igencsak bővelkedik (lehetne ezáltal a világ egyik leggazdagabb országa), természetes elvárás bármely hatalmon lévő politikus részéről (így a jelenleg is regnáló ifjabb Kabila elnöktől), hogy e kincsekhez hosszú távon ható működő források legyenek kapcsolhatók. Azáltal, hogy az ország a világ egyik legsérülékenyebb – a Foreign Policy és a Fund for Peace által évente közölt rangsor szerint az egyik „legbukottabb"[1] – állama, fő problémaként a

[1] A bukott állami index (Failed State Index – FSI) a Kongói Demokratikus Köztársaság esetében 2012-ben: 111,2 a maximálisan adható 120 pontból. Ezzel a világ második legbukottabb állama (Szomália mögött). Forrás: ffp.statesindex.org. Általában a bukott államokról ld. Búr Gábor (2006): Gyenge államok és államkudarcok Afrikában. In: Marton Péter (szerk.): *Államok és államkudarcok a globalizálódó világban*. Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja, Budapest. (e-book); Búr Gábor (2009): *Államkudarcok Afrikában*; valamint és Benkes Mihály (2009): Az afrikai államiság természete és a nemzetközi rendszer. In: Csizmadia Sándor – Tarrósy István (szerk.): *Afrika ma. Tradíció, átalakulás, fejlődés*; Publikon Kiadó, Pécs; 75–91. és 29–59. old.

rossz kormányzást konstatálhatjuk. Theodore Trefon (2004)[2] után a Kongói Demokratikus Köztársaságot egy olyan „fekete lyuknak" minősíthetjük, amelyben a közszolgáltatások inkább utópiaként fogalmazhatók meg, valójában az állam sem regális, sem modern értelemben nem képes ellátni funkcióit. Miközben a helyzet tényleg e minősítéssel illethető, a napi valóság némileg árnyalja a képet – és erre pontosan, komoly terepkutatásokat lefolytatva mutat rá Titeca és De Herdt (2011). Az Antwerpeni Egyetem kutatói tudományos cikkükben bemutatják, hogy e bukott szubszaharai államban (is) valahogyan mégis működnek a közszolgáltatások, jelesül az oktatás, melyet közelebbről vizsgáltak meg, ugyanis, ahogyan ők nevezik, a „valódi kormányzás"[3] a napi élet velejárója – annak ellenére, hogy a központi kormányzat az állam egész területére vonatkozóan nem képes államhatalomként működni. A sok szereplőt felvonultató oktatási szektor izgalmas témát szolgáltat a kutatóknak, különösen akkor, amikor a magániskolák vonalán egy-egy igazán sikeres civil szervezetet lehet felmutatni példaként. (E cikkben a magyar Afrikáért Alapítvány e területen végzett sikeres tevékenységére kívánok utalni a későbbiekben.)

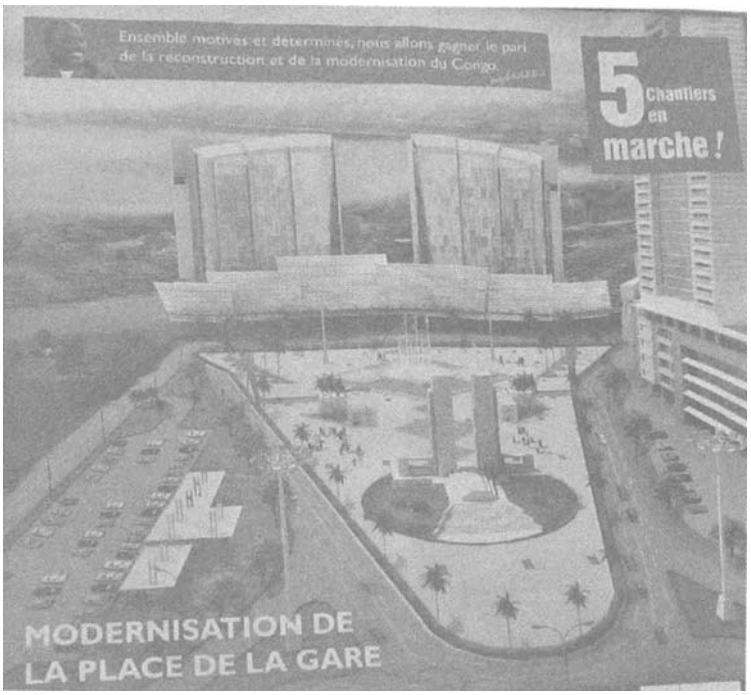
Az ANAPI végrehajtja a kormány által meghirdetett „nyitott ajtók politikáját", és akár a nyolcadik mobilszolgáltatót is beengedi – a piac óriási, bőven adódik a lehetőség a sikeres befektetésre. Amire igazán számít: a képesség, hogy a működő tőkét az arra leginkább „rászoruló" szektorokba tudja bemozgatni, illetve a befektetések ösztönzésével olyan kormányzati bevételeket/forrásokat generálhat (vagy éppen szabadíthat fel), amelyeket e szektorok, így az oktatás, az egészségügy, a fizikai infrastruktúra fejlesztésére fordíthat. A nagyjából 74 millió főre rugó populációval rendelkező Kongói Demokratikus Köztársaságban jelenleg a teljes beiskolázottsági ráta[4] kicsit több mint 50%-ot mutat –

[2] Trefon, Theodore (2004): Reinventing Order in the Congo: How people respond to state failure in Kinshasa. Zed Books, London.

[3] Titeca, Kristof – De Herdt, Tom (2011): Real Governance Beyond the 'Failed State': Negotiating Education in the Democratic Republic of the Congo. African Affairs. Vol. 110, No. 439., 213–231. old.

[4] A UNDP Human Development Report legfrissebb országstatisztikája alapján. Ezen indikátor, azaz a kombinált teljes beiskolázottság az oktatásban valójában ezt takarja: kortól függetlenül az alap-, közép- és felsőoktatásban tanulók összesített létszáma az elméletileg iskoláskorúnak vélt populációhoz

azaz után felül álló módon még hosszú évekre mérvadó feladatterületet jelöl ki az oktatás fejlesztése. Mindezek mellett, az elmúlt pár évben láthatóan fokozatosan emelkedő tendenciát mutat a befektetések volumene, 2009-ben közel egy milliárd amerikai dollárra rúgott,[5] melyet a 21. század második évtizedében sokszorosára kíván növelni a kongói állam. Ahhoz, hogy hosszú távú partnerségekre legyen képes a kongói kormányzat a vele együttműködni igyekvőket sarkallni, garantáltan nyugodt(abb), politikailag, gazdaságilag kiszámítható(bb), biztonságos(abb) környezetet kell tudnia kiajánlania, egyben garantáltan fenntartania.

A grandiózus tervek egyik célterülete a Place de la Gare (forrás: kosubaawate.blogspot.hu/2011/01/kinshasa-2010-boulevard-3U juincomes.html)

viszonyítva mindhárom szinten (%-ban). Forrás: http://hdrstats.undp.org/-en/indicators/105906.html

[5] Az Afrographique (2009) forrásai, valamint a data.worldbank.org adatai alapján.

Ez Kongó esetében egyáltalán nem triviális, ugyanis az 1960-ban függetlenségét a belgáktól elnyert állam az elmúlt évtizedekben folyamatos fegyveres konfliktusokat, háborúkat élt meg. E cikk megjelenésekor még mindig zajlik az északkelet-kongói térségben a 2012 vége felé újra fellángolt a 2004 óta szinte folyamatos konfliktus, melynek „eredményeként" több tízezer embernek kellett ismét elhagynia otthonát, elveszítenie családtagját, rokonát. Joggal tehetjük fel tehát a kérdést: hogyan lehet képes a kongói kormányzat a külföldi tőke becsábítására miközben párhuzamosan háborút folytat az északkelet-kongói hadurakkal? Hogyan garantálhat elegendő biztonságot (politikai, jogi, gazdasági értelemben, ezáltal a megtérülést illetően) egy olyan kormányzat, amely nem képes egyébként saját területének teljes kiterjedettségében kézben tartani a rendet? Az ANAPI-nak egyfelől nincs könnyű dolga, másfelől azonban az ország kincseit könnyedén tudja bemutatni a világnak, és ezáltal partnerségeket indítani.

Tett és pénz – Pénz vs. tett?

Ahogyan más szubszaharai (és általában „déli", azaz fejlődő) területek jövője szempontjából fontos a tőkebefektetés, úgy Kongónak is létkérdés ennek megsokszorozása. Azonban nem csupán a befektetés, a pénz, a (főként) külföldi tőke jelenléte, beáramlása alapvető, hanem sokkal inkább a tenni akarás és a valódi tett, mely sok esetben humanitárius, önkéntes munka formájában képvisel maradandó értéket. Mindez különösen akkor érhet célba, ha a helyiek bevonását, a helyi közösségek részvételét mozdítja elő – csak ekkor lesz valóban maradandó! Végtelenül leegyszerűsítve: pénz nélkül nem megy, de csak a pénzre „hajtva" sem, ugyanis a helyi társadalmat bevonásra kell ösztönözni, és a saját tett fontosságát érezni és érteni képes fogékonysághoz szükséges hozzásegíteni, a hosszú távon látható valódi fejlődés érdekében.

Az ANAPI kinshasai központjában 2012 decemberében (fotó: Nyitrai Miklós)

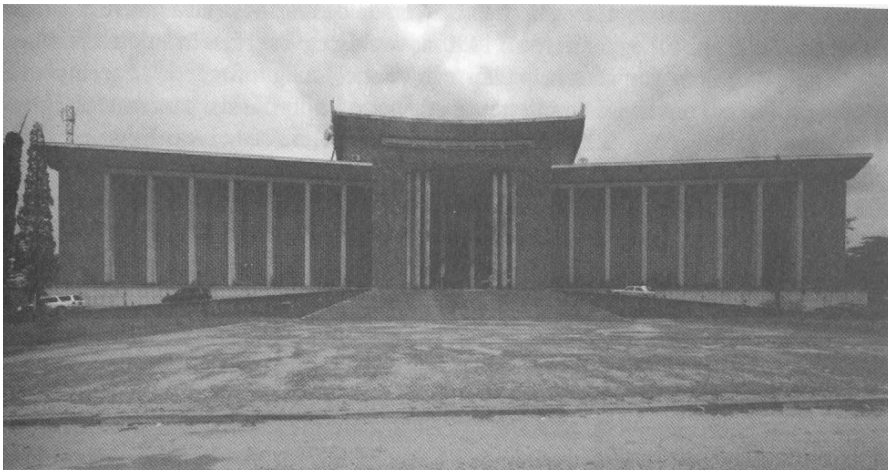
Minden szektor közül az oktatás, azon belül is a felsőoktatás fejlesztése kulcsfontosságú. Ezt illetően több kapcsolódó kérdés is felmerül: elsődlegesen a szektor lehetséges hozzájárulása a kontinens gazdasági növekedéséhez és általában a fejlődéshez.[6] Ezzel kapcsolatban is hangsúlyt kap a régiós keretekben történő fejlesztések sora, valamint a külső források, támogatások, a már említett tőkepénzek megfelelő becsatornázása, melyről több szerző meglehetősen negatívan, de mindenképpen kritikusan nyilatkozik.[7] Vitán felül állítható, hogy a felsőoktatás „birtokában van" az a potenciál, amellyel a „belőle kikerülőknek" a jobb élet reményében vetett hitet erősíti meg, hozzásegítve a diplomával rendelkezőket az ennek eléréséhez szükséges megfelelő munkahelyekhez. A hurráoptimizmus helyett azonban az arab tavasz eseményei arra irányították rá az afrikai államok közvélemény-

[6] Lásd részletesen kibontva e témát a következő tanulmányban: Tarrósy István – Suha György (2013): Afrikai felsőoktatási harmonizáció a fejlődés érdekében. *Polgári Szemle*, 2013. márciusi szám (elfogadott kézirat, megjelenés alatt).

[7] Erdősi Ferenc (2012a): A regionális integrációk és Afrika fejlődése. *Területi Statisztika*, Vol. 15. (52.), No. 5., 492–511.; Erdősi Ferenc (2012b): Szinergiakeltés vagy látszatcselekvés? Az afrikai regionális integrációk problémái. *Tér és Társadalom*, Vol. 26., No. 2. 57–72., valamint Suha György (2009): Janus-arcú nemzetközi segélyezés. In: Csizmadia Sándor – Tarrósy István (szerk.): *Afrika ma*. Pécs, Publikon Kiadó, 207–215. old.

ének figyelmét, hogy a szociális feszültségekkel terhes, sok esetben örökölt szerkezeti gyengeségeket magukkal cipelő, máig az adósságspirál gyötrelmeit átvészelni igyekvő afrikai társadalmak nem képesek megfelelő mennyiségű és minőségű munkát kínálni a felsőfokú diplomákkal rendelkező fiataljaik számára. Amellett, hogy e probléma gyökere mégiscsak a kontinens országainak gazdasági küzdelmei körét jelenti, a felsőoktatás kapcsán felmerül a képzési programok relevanciájának, a munkaerőpiac kívánalmainak megfelelő programok meglétének kérdése is. Miközben az afrikai országok kormányai azon dolgoznak, hogy az oktatási szektort a lehető legjobban megnyissák, kiterjesszék a társadalom különböző csoportjai, rétegei számára – az írástudók arányának és a teljes beiskolázottsági rátának növelése a cél –, meg kell küzdjenek azzal a helyzettel, hogy nincs megfelelő oktatási infrastruktúrájuk, valamint a fenntartható működés feltételei sem garantáltak hosszú távon. Minden afrikai ország vezetése, és a kontinens szervezetének tekinthető Afrikai Unió is egyet tud abban érteni, hogy az éves költségvetések számottevő részét kell oktatásra, azon belül is egyre inkább felsőoktatásra, kutatásra, valamint innovációra és K+F-re, – melyben az egyetemek szintén érintettek (lehetnek) – fordítaniuk annak érdekében, hogy a hosszú távú afrikai fejlődés elérhetővé váljon. Mindehhez pedig a különböző felsőoktatási rendszerek összhangját, a programok harmonizációját, az elismertetések és minőségi elvárások közelítését meg kell oldania az afrikai országok közösségének.

1954-es alapítását követően a később Université de Kinshasa nevet felvevő (Interneten: www.unikin.cd) egyetemre az 1980-as évekig egyszerűen özönlött a nemzetközi támogatás, nem csupán a belga kormány (amely még a függetlenség elnyerése előtt is presztízs kérdésnek tekintette az egyetem fenntartását), hanem több neves alapítvány, így a Ford Foundation, vagy éppenséggel az Amerikai Egyesült Államok segélyezési–fejlesztési programja (USAID) folyósított komoly donációt. A ma 10 karral és számos kutatóközponttal rendelkező regionális hírű egyetemen (itt építették meg többek között Afrika első nukleáris reaktorát) 30 ezer diák tanulhat.

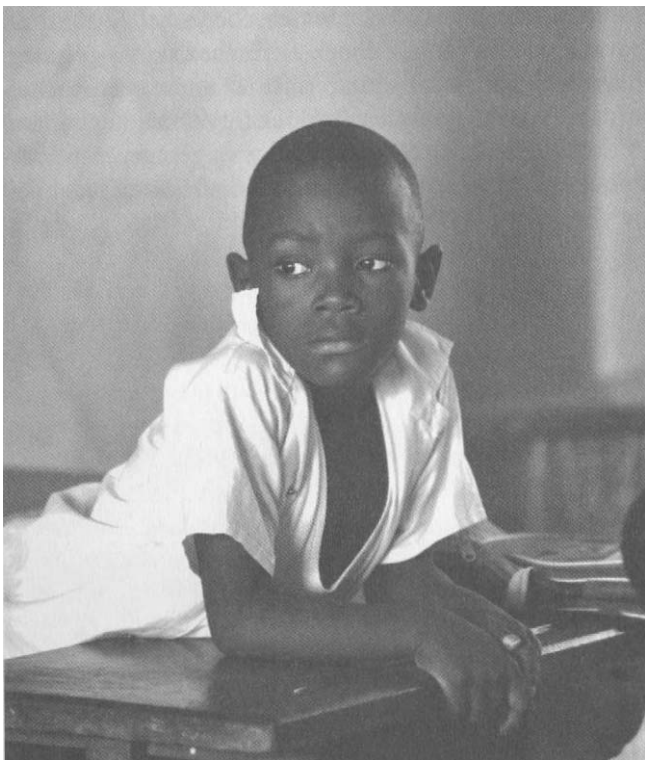

**A Kinshasai Egyetem központi épülete,
mely a Rektori Hivatalnak is otthont ad (fotó: Nyitrai Miklós)**

A nemzetközi kapcsolatokat kutató és oktató Labana Lasay'abar professzor, aki egyúttal az egyetem rektora szintén a kapcsolatépítés híve – szeretné előmozdítani, hogy csereprogramok intézményesüljenek egyeteme és az érdeklődő partnerintézmények között. Az egykor neves egyetem – hasonlóan sok más afrikai felsőoktatási intézményhez – reputációja és a minősített rangsorokban előkelőbb helyek visszaés megszerzését tűzte ki célul.

A felsőoktatásba való bejutáshoz azonban több lépcsőt meg kell másznia az afrikai fiataloknak is – legalábbis egy szinte „kiváltságos" szűk rétegének. A Kongói Demokratikus Köztársaságban példaértékű hozzájárulást nyújt ehhez egy magyar civil szervezet, mely több mint tíz éve Kinshasa egyik nyomornegyedében iskolát és árvaházat működtet *College Othniel* néven. Az Afrikáért Alapítvány kongói származású vezetője, France Mutombo szerint „az itt tanuló gyerekek az átlag kongói iskolákhoz képest jobb körülmények között tanulhatnak és sajátíthatnak el néhány szakmát, például ruhatervezést vagy pincérkedést, ugyanis külön számítógéptermük van, és félévente magyar önkéntes fiatalok foglalkoznak velük, angol nyelvet oktatnak, számítástechnikát, különféle sportokat, környezeti kultúrát tanítanak nekik, korrepetálják őket francia nyelvből, és mindeközben saját (európai) kultúrájukból adnak át olyan tudásokat, tapasztalatokat, amelyek se-

gítségével a gyerekek többek lehetnek, jobb életük lehet nekik is, családjaiknak is. Ez egy szemléletformáló misszió – a helyi gyerekek és az önkéntesek részéről egyaránt."

Kisiskolás a College Othnielben (fotó: Tarrósy István)

Ifjabb Kabilával vagy egy másik elnökkel lehet jobb?

Ha további kontrasztokat szeretnénk felsorolni, mindenképpen meg kell említenünk a vidék és a város, az urbanizálódó környezet közötti hangsúlyos szakadékot, illetve a társadalom nagyon kis szeletét kitevő nagyon gazdag és a többséget alkotó nagyon szegény réteg közötti távolságot. Ugyan felbukkanóban, növekedőben van egy helyi viszonyok között „középnek" nevezhető társadalmi réteg, de komoly jelen-

létéhez és tematizálási potenciáljához még erősödnie kell (viszont nem elhanyagolható egy politikai erő számára sem).

Vital Kamerhe, a Kongói Nemzeti Unió (UNC) párt elnöke, a Kongói Demokratikus Köztársaság volt parlamenti elnöke, ex-miniszter elképzeléseit részletezi egy „jobb Kongó" érdekében (fotó: Nyitrai Miklós)

2011 decemberében olyan választáson „nyert" újabb terminusra mandátumot Joseph Kabila elnök, amelyet valójában minden afrikai és nemzetközi megfigyelő nem tisztának, megkérdőjelezhetőnek minősített. Kabila igazából a fővárost tudja a kezében tartani, más tartományok „felett" nem képes diszponálni. Kinshasában viszont a hétköznapi emberek jelentős része elismeri az általa végrehajtott reformok, fejlesztések sikereit (például, hogy nőtt a közbiztonság, javult a közlekedési infrastruktúra). Kabila szűk tábora stabil, de az ország más térségeiben az ellenzék politikusai képesek a mobilizációra (az már más kérdés, hogy képesek-e összefogni az elnök megdöntése érdekében – eleddig nem). Ki lehetne jó, vagy a jelenlegi rezsimhez képest jobb a kongói emberek számára? A legutóbbi választáson harmadik helyet megszerző, egykori Kabila-barát, mára politikai ellenfél Vital Kamerhe – mélyinterjú során – ugyanazokról az elképzelésekről tett tanúbizonyságot, melyekkel az eddigi valamennyi kongói diktátort nyugodtan jellemezhettük... bár, személyisége végtelenül megnyerő, argumentációja (angol nyelven is) meggyőző, mégis a különbség a Kabila-stílustól, a vízió az emberek jobbléte érdekében nem olyan át-

ütő. A Kongó-folyó vizének hasznosítására azonban már van terve: Csádnak adna belőle vezetéken keresztül, cserében a csádiak olajáért. És ez hozná el a jobb életet a kongói embereknek?

English Abstract

CONGOLESE CONTRASTS

Based on field research in the Democratic Republic of the Congo (December 2012), the author collects a number of contrasts that characterize one of the richest, and at the same time, poorest countries of the world. The DR Congo has an abundant wealth in natural resources, which both the major powers and the emerging economies aspire for, but bad governance makes it difficult to utilize its assets to spread 'society-wide repercussions', and to contribute to a better life for the public at large. Naturally, the political heritage is a great challenge to overcome for any new leader, and on a daily basis 'real governance' can make things work anyhow, but who and how will make a real change for the long run? While looking at Congolese contrasts more closely, we can get more puzzled about the future... Cannot we?